

- KRAWIECOWA A. & KUCZYŃSKA I. 1964. Roślinność rezerwatu „Łęczszak”. – Acta Univ. Wratisl. **24**. Pr. Bot. **4**: 5–31.
- RUTKOWSKI L. 1998. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski Niżowej. ss. 809. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- SZAFER W., KULCZYŃSKI S. & PAWŁOWSKI B. 1986. Rośliny Polskie. Wyd. 5. **1**. ss. 467. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- ZABŁOCKI J. 1947. Rodzina *Violaceae* – W: W. SZAFER (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych. **6**, ss. 70. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.
- SZAFER W. 1977. Szata roślinna Polski niżowej – W: W. SZAFER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski **2**, ss. 17–188. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

BOŻENA ZYZNAWSKA, *Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Śląski, ul. Jagiellońska 28, PL-40-032 Katowice, Polska.*

Przyjęto do druku: 21.10.1999 r.

Hammarbya paludosa (Orchidaceae) w północno-wschodniej Polsce

Hammarbya paludosa (L.) Kuntze należy do grupy najrzadszych i zanikających składników naszej flory. Podlega ochronie gatunkowej, a według ZARZYCKIEGO i SZELĄGA (1992) należy do grupy gatunków narażonych. Wątlík został też wpisany do „Polskiej czerwonej księgi roślin” jako narażony na wyginięcie (kategoria V) (BRÓZ & PRZEMYSKI 1993). Nie podano tu jednak stanowisk z Pojezierza Suwalskiego. Tymczasem prowadzona od trzydziestu lat inwentaryzacja flory naczyniowej północno-wschodniej Polski wykazuje, że omawiany gatunek występuje na tym obszarze. Są to miejsca, w których są wciąż aktywne procesy torfotwórcze i dość stabilny układ stosunków hydrologicznych.

W celu przedstawienia fitosocjologicznego charakteru zbiorowisk roślinnych, w których występuje wątlík, w tabeli 1 zamieszczono cztery zdjęcia fitosocjologiczne z terenu Suwalszczyzny (zdjęcia 1–4) i sześć zdjęć (zdjęcia 5–10) z rezerwatu „Jezioro Obradowskie” z Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego (KARCZMARZ & SOKOŁOWSKI 1988).

Wszystkie stanowiska są udokumentowane materiałem zielnikowym znajdującym się w zielniku Zakładu Lasów Naturalnych IBL w Białowieży (BIL).

W wykazie stanowisk zamieszczono w nawiasach numery od 1 do 11, odpowiadające numerom punktów oznaczających stanowiska na mapce (Ryc. 1)

Wykaz stanowisk:

Województwo Podlaskie, powiat Suwałki: **FA-88** – (1) Kleszczówek. Suwalski Park Krajobrazowy, torfowisko przejściowe na S od wsi (Sokołowski 1969, npl.); **FB-19** – (2) Wigierski Park Narodowy, torfowisko z *Rhynchospora alba* i *Scirpus hudsonianus*, w zatorfionej zatoczce doliny Czarnej Hańczy (tabela 1, zdj. 3, SOKOŁOWSKI 1988).

Powiat Sejny: **GB-12** – (3) Zelwa, na S od jeziora Wilkokuk, torfowisko przejściowe, w kilku miejscach nielicznie (tabela 1, zdj. 1 i 2, SOKOŁOWSKI 1978); (4) Zelwa, rezerwat „Łempis”, torfowisko nad S brzegiem jeziora Łemtupis i (5) na NE od jeziora Stulpień, torfowisko wysokie (Sokołowski 1974, npl.).

Tabela 1. Zdjęcia fitosocjologiczne stanowisk *Hammarbya paludosa* (L.) Kuntze.
Table 1. Phytosociological records with *Hammarbya paludosa* (L.) Kuntze.

Nr kolejny – Successive No.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Pokrycie warstwy drzew – Cover of tree layer	a %	5	5	.	.	.	.	.	.	.	.
Pokrycie warstwy krzewów – Cover of shrub layer	b %	10	10	.	5	.	5	.	10	5	.
Pokrycie warstwy ziół – Cover of herb layer	c %	70	70	60	60	80	70	75	75	60	60
Pokrycie warstwy mchów – Cover of moss layer	d %	100	90	40	100	100	100	100	100	100	100
Powierzchnia zdjęcia w m ² – Surface of record in m ²		50	80	15	2	200	150	80	100	30	100
Liczba gatunków – Number of species		40	43	22	31	19	17	19	18	13	17
Drzewa – Trees											
<i>Pinus sylvestris</i>	a	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.
“ ”	b	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Betula pubescens</i>	a	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ ”	b	+	.	.	+	.	1	.	1	1	.
“ ”	c	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Alnus glutinosa</i>	b	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Picea abies</i>	b	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Betula humilis</i>	b	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
Ch. <i>Scheuchzerio-Caricetea fuscae</i>											
<i>Hammarbya paludosa</i>		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Menyanthes trifoliata</i>		2	3	1	2	2	2	1	2	2	2
<i>Potentilla palustris</i>		1	.	.	+	3	2	3	2	+	+
<i>Carex limosa</i>		.	.	1	.	1	+	+	+	2	2
<i>C. chordorrhiza</i>		.	.	+	.	1	1	1	1	+	+
<i>Epipactis palustris</i>		1	2	+	+	.	.	1	.	.	.
<i>Scheuchzeria palustris</i>		.	.	1	.	.	+	.	.	1	+
<i>Epilobium palustre</i>		.	+	.	.	+	.	+	+	.	.
<i>Carex lasiocarpa</i>		.	+	1	.	.	.	.	+	.	.
<i>Calamagrostis stricta</i>		.	.	.	+	+	.	.	+	.	.
<i>Carex nigra</i>		1	1	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>C. dioica</i>		1	.	.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Campylium stellatum</i>		.	1	1	.	.	.	.	.	.	.
<i>Drepanocladus verincosus</i>		.	1	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Calliergon stramineum</i>		.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
<i>Sphagnum teres</i>		.	.	.	1	.	.	1	.	.	.
<i>Carex lepidocarpa</i>		+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Juncus alpinus</i>		.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Rhynchospora alba</i>		.	.	2	.	.	.	.	.	.	.
<i>Cinclidium stygium</i>		.	.	1	.	.	.	.	.	.	.

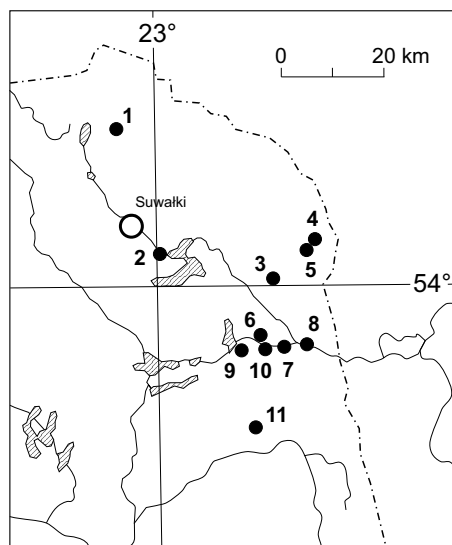
Tabela 1. Ciąg dalszy. – Table 1. Continued.

Nr kolejny – Successive No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Scirpus hudsonianus</i>	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.
<i>Carex diandra</i>	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Stellaria palustris</i>	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Carex curta</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Eriophorum angustifolium</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Ch. Oxycocco-Sphagnetea										
<i>Vaccinium oxycoccus</i> [= <i>Oxycoccus palustris</i>]	2	2	2	3	2	3	2	3	3	3
<i>Drosera rotundifolia</i>	1	1	1	1	.	+	.	.	.	+
<i>Aulacomnium palustre</i>	1	1	.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Andromeda polifolia</i>	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+
<i>Polytrichum strictum</i>	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Sphagnum rubellum</i>	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Sph. magellanicum</i>	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.
Ch. Phragmitetalia										
<i>Carex rostrata</i>	+	+	+	1	1	2	2	2	1	1
<i>Peucedanum palustre</i>	+	+	+	.	+	+	1	+	.	+
<i>Equisetum fluviatile</i>	.	.	.	+	2	+	1	1	+	1
<i>Lysimachia thyriflora</i>	.	.	.	.	+	+	+	.	+	.
<i>Galium palustre</i>	.	+	.	.	.	.	1	.	.	.
<i>Phragmites australis</i>	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scutellaria galericulata</i>	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Gatunki towarzyszące (Accompanying species)										
<i>Sphagnum recurvum</i>	.	1	1	3	5	5	5	5	5	5
<i>Lysimachia vulgaris</i>	+	+	.	.	+	+	1	1	.	.
<i>Sphagnum warnstorffii</i>	4	4	1	+	.	.	.	.	.	.
<i>Thelypteris palustris</i>	1	1	.	2	+	.	.	.	.	.
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	+	+	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Tomenthypnum nitens</i>	2	1	.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Calliergonella cuspidata</i>	1	1	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Paludella squarrosa</i>	1	1	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Helodium blandowii</i>	+	.	.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Galium uliginosum</i>	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Carex panicea</i>	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Potentilla erecta</i>	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Juniperus communis</i>	b	2	1	.	.	.	.	.	.	.
<i>Frangula alnus</i>	b	1	+	.	.	.	.	.	.	.

Tabela 1. Ciąg dalszy. – Table 1. Continued.

Nr kolejny – Successive No.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Salix rosmarinifolia</i>	b	+	1	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>S. rosmarinifolia</i>	c	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Angelica sylvestris</i>		+	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Cirsium palustre</i>		+	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Viola palustris</i>		+	.	.	.	+	.	.	.	.	.
<i>Maianthemum bifolium</i>		+	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Sphagnum palustre</i>		.	+	.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Molinia caerulea</i>		1	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Poa palustris</i>		.	.	.	+	+	.	.	.	.	.
<i>Succisa pratensis</i>		+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Ranunculus acris</i>		+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geum rivale</i>		+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Juncus articulatus</i>		+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Pyrola rotundifolia</i>		.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Dactylorhiza maculata</i>		.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Crepis paludosa</i>		.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Pleurozium schreberi</i>		.	1	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Bryum pseudotriquetrum</i>		.	1	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Utricularia intermedia</i>		.	.	1	.	.	.	.	.	.	.
<i>U. minor</i>		.	.	1	.	.	.	.	.	.	.
<i>Riccardia incurvata</i>		.	.	1	.	.	.	.	.	.	.
<i>Calliergon giganteum</i>		.	.	1	.	.	.	.	.	.	.
<i>Festuca rubra</i>		.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Plagiomnium cuspidatum</i>		.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Sphagnum nemoreum</i>		.	.	.	2	.	.	.	.	.	.
<i>Salix pentandra</i>	b	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
<i>S. cinerea</i>	b	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.
<i>Agrostis canina</i>		.	.	.	.	.	.	.	+	.	.

Powiat Augustów: **GB-21** – (6) Paniewo nad Kanałem Augustowskim, gm. Płaska, uroczysko Borsuki, torfowisko przejściowe (Sokołowski 1988, npbl.); (7) Mikaszówka, torfowisko przejściowe na linii Kanału Augustowskiego na NW i na NE od leśniczówki „Jazy”, w wielu miejscach (Sokołowski 1974, npbl.); **GB-22** – (8) Rygol, nad Kanałem Augustowskim, torfowisko przejściowe (Sokołowski 1974, npbl.); **GB-31** – (9) Płaska, torfowisko przejściowe na S od wsi (Sokołowski 1974, npbl.); (10) rezerwat „Perkuć”, gmina Płaska, torfowisko przejściowe (tabela 1, zdj. 4, Sokołowski 1972 npbl.); **GB-41** – (11) Hruskie, uroczysko Wilcze Bagno na E od wsi, torfowisko wysokie (Sokołowski 1972, npbl.), na początku lat 70. torfowisko pocięto rowami i stanowisko prawdopodobnie zanikło.

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk *Hammarbya paludosa* (L.) Kuntze na terenie Suwalszczyzny (północno-wschodnia Polska).

Fig. 1. Distribution of *Hammarbya paludosa* (L.) Kuntze in the Suwalszczyzna region (NE Poland).

Summary. *Hammarbya paludosa* (Orchidaceae) in north-eastern Poland. *Hammarbya paludosa* (L.) Kuntze is among rare and threatened species in the flora of Poland. In the north-eastern Poland (Suwalszczyzna region) this species was found in several new localities (Fig. 1). The phytosociological character of plant communities with *H. paludosa* presents Table 1.

LITERATURA

- BRÓŻ E. & PRZEMYSKI A. 1993. *Hammarbya paludosa*. – W: K. ZARZYCKI & R. KAŹMIERCZAKOWA (red.), Polska czerwona księga roślin, ss. 274–275. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- KARCZMARZ K. & SOKOŁOWSKI A. W. 1988. Roślinność torfowiskowa rezerwatu Jezioro Obradowskie na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. – Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska. Sec. C **43**(9): 103–117.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1978. Projektowany rezerwat Wilkokuk w Puszczy Augustowskiej. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **34**(1): 60–65.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1988. Flora roślin naczyniowych Wigierskiego Parku Narodowego. – Parki Nar. Rez. Przyr. **9**(4): 5–84.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 1992. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce. – W: K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. HEINRICH (red.), Lista roślin zagrożonych w Polsce. Wyd. 2. ss. 87–98. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.

ALEKSANDER W. SOKOŁOWSKI, *Zakład Lasów Naturalnych, Instytut Badawczy Leśnictwa, PL-17-230 Białowieża, Polska; e-mail: asokolow@las.ibl.bialowieza.pl*

Przyjęto do druku: 18.10.1999 r.